

Lukas kapitel 14. Övers och komm: Bo Giertz

Evangelium enligt Lukas Kapitel 14 Mannen med vattusot (Luk 14:1–6)

Översättning

En sabbatsdag var han bjuden att äta hos en av fariseernas ledare. Där höll man ögonen på honom, och mycket riktigt kom det fram en man med vattusot och höll sig i hans närhet. Då riktade han en fråga till de lagkloka och fariseerna: Är det tillåtet att bota folk på sabbaten eller inte? Men de teg. Då rörde han vid mannen, botade honom och lät honom gå. Sen sade han till dem: Vem av er har en son eller en ox som faller i brunnen utan att ni drar upp honom, även om det är sabbat? Det kunde de inte svara något på.

Kommentar

Åter är Jesus bjuden att äta hos en farisé. Det är en av de mera ansedda, kanske en av dem som satt i Stora Rådet. Han har bett den vandrande läraren att titta in och äta på sabbaten. Dörrarna tycks som vanligt ha stått öppna, så att folk från gatan kunde komma in som åskådare. Bland dem finns en man med vattusot, dvs med en sjuklig anhopning av vätska i vävnaderna. Man har redan från början haft sina misstänksamma blickar riktade på Jesus. Det går som man väntat. Han botar den sjuke. Hebréen använder i sådana sammanhang uttrycket ”Och se!” På svenska motsvarar det ungefär vårt ”Och mycket riktigt…” Jesus försvarar sedan sitt handlande med två frågor. Får man bota (alltså göra gott mot de lidande) på sabbaten? Hur gör ni själva när någon faller i en brunn? De argumenten känner vi igen från andra liknande tillfällen.

Liknande händelser måste ha inträffat gång på gång. Att Jesus använde samma argument när han undervisade om sabbaten ligger i sakens natur. Lukas har förut (6:6 f) berättat om en liknande sammanstötning med fariséerna i en synagoga, där Jesus botade en man med en förtvinad hand. I det föregående kapitlet berättade han om den krokryggiga kvinnan, som också blev botad i synagogan på sabbaten. Där talade Jesus om hur också motståndarna löser sina djur på sabbaten för att vattna dem. Lukas måste ha varit övertygad om att det i dessa tre fall rörde sig om olika händelser. Det finns ingen anledning att – som somliga lärde – anta att alltsammans är utbroderingar av en och samma händelse. De yttre, konkreta detaljerna – som brukar vara lättast att minnas – är ju helt olika. Vad som upprepas är motståndarnas inställning och Jesu argument (fast med variationer), och de måste ha varit i huvudsak lika från gång till gång.

Riket där ringheten är störst (Luk 14:7–11)

Översättning

För gästerna hade han en liknelse. Han hade märkt hur de valde ut de förnämsta platserna åt sig, och han sade till dem: När du blir bjuden till fest hos någon, tag då inte den finaste platsen. Annars kan någon som är förnämare än du vara bjuden och så kommer den som bjudit er båda och säger till dig: ”Du får ge din plats åt honom”, och så måste du med skam flytta längst ned. Nej, när du är bjuden, så gå och ta den nedersta platsen, så att värden när han kommer kan säga till dig: vän, stig högre upp. Då blir du hedrad inför alla de andra gästerna. Var och en som upphöjer sig, han skall bli förödmjukad, men den som ödmjukar sig, han blir upphöjd. Kommentar

Lukas berättar nu vidare, att Jesus lade märke till hur gästerna skyndade sig att lägga beslag på de förnämsta platserna vid bordet. Man låg till bords på låga soffor, som i regel hade plats för tre gäster, och det fanns en bestämd rangordning mellan dem. Det ger Jesus anledning att framställa en ”liknelse”. En liknelse var för judarna inte bara en berättelse eller bild. Det kunde också vara tänkespråk och visdomsord som krävde en tydning, därför att de hade en djupare betydelse än man omedelbart fattade. Så är det med dessa hans ord. De kunde tas som några enkla regler för anspråkslöst uppträdande och en varning för en självöverskattning och framfusighet som straffar sig själv. Men de hade också en djupare mening. Måltiden är den stående bilden av Guds rike. Bjudningen till den måltiden bär Jesus nu fram. Men vill man vara med, får man acceptera den rangordning som inbjudaren bestämt. Man kan inte komma med den inställning som gästerna hos fariséen hade och som är den vanliga överallt i världen. Det är principen att hävda sin rätt och skaffa sig en position. Kommer man in i Guds rike så kommer man utan alla rättigheter, och man har ingen annan position än den benådade syndarens. Därför stannar man längst nere vid dörren. Och då visar det sig, att här råder en annan ordning än i världen. Störst är den som är minst den som verkligen sig vara ovärdig, den som har tjänat utan anspråk och inte väntat något för egen del. Gåvor utan gengåvor (Luk 14:12–14)

Översättning

Också till den som bjudit honom hade han något att säga: När du bjuder på middag eller kvällsmat, så bed inte dina vänner komma och inte heller dina bröder och släktingar eller dina rika grannar. Gör du det, så kommer de att bjuda tillbaka och du får lika igen. Nej, när du rustar till fest, bjud då fattiga, krymplingar, lama och blinda. Då är du salig, ty de har inte råd att ge dig något tillbaka. Det du får i gengäld, det får du vid de rättfärdigas uppståndelse. Kommentar

Lukas fortsätter med några ord av Jesus till värden på stället. ”Middag och kvällsmat” var dagens två huvudmål. Egentligen borde vi kanske översätta ”lunch och middag”, ty kvällsmålet var det viktigaste, så som det alltjämt är på många håll i södern.

Vad Jesus här säger, inskärper något som han säger också i bergspredikan. Det finns en vänlighet och godhet, som självklart räknar med att den skall besvaras. Gåvor följs av gengåvor, inbjudningar av återbjudning, uppvakningar av tack och hågkomst

vid lägligt tillfälle. Den godheten är bara ett relativt gott. Den har ”fått ut sin lön”. Det var ju också meningen. Den var ett sätt att göra livet angenämt, att få goda vänner och trevligt umgänge. Man skall bara inte tro att det är fråga om den kärlek som evangeliet talar om. Den kärleken söker inte sitt. Den tänker inte på vad den kan få för egen del. Den kanske är medveten om att den aldrig kan få något igen. Det är den kärleken som hör hemma i Guds rike. Och det kommer att bli uppenbart ”vid de rättfärdigas uppståndelse”, alltså när Riket kommer och allting blir nytt.

Jesus talar i en situation, där det alltid var en välgärning att ge en fattig människa ett mål mat, isynnerhet om det ingick kött, eftersom födan i regel var så enformig och fattig på kött. I vår närmaste omgivning har den sidan av saken inte samma betydelse. Men frågan, vem man umgås med och varför man gör det, står kvar. Naturligtvis är det inte förbjudet att umgås med s och vänner. Men gränsen får inte dras där man själv har nytta eller behållning eller fördel eller glädje av det. Det finns också en vänlighet och älskvardhet som är påkostande för vår gamla människa. Den hör med till trons frukter.

De som tackade nej (Luk 14:15–24)

Översättning

En av de andra vid bordet hörde det och sade till honom: Ja, salig är den som får bli bordsgäst i Guds rike! Då svarade han: En man höll på att ordna en stor fest och bjöd många. När det blev dags att komma, skickade han ut sin tjänare för att säga till dem som var bjudna: Kom, för nu är allt färdigt. Då började alla med en mun att ursäktas. Den förste sade: Jag har köpt ett stycke jord och jag måste nödvändigt se på det. Jag ber dig ta emot min ursäkt. En annan sade: Jag har köpt fem par oxar, och jag skall gå och pröva vad de duger till. Jag ber dig ta emot min ursäkt. En annan sade: Jag har gått och gift mig, och därför kan jag inte komma. Så kom tjänaren tillbaka och berättade alltsammans för sin herre. Då blev husbonden vred och sade till sin tjänare: Skynda dig ut på gator och gränder här i staden och hämta hit alla fattiga och krymplingar och blinda och halta. Och tjänaren kom och sade: Herre, det du befallde har blivit gjort, men här är ännu rum. Då sade husbonden till honom: Gå ut på vägar och stigar och nödga folk att komma, så att mitt hus blir fullt. Ty det säger jag er: Ingen av dem som var bjudna skall smaka min måltid.

Kommentar

Någon vid bordet hör att Jesus nämner uppståndelsen och passar på att knyta an, kanske av lust att få säga något fromt, kanske som en suck ur ett uppriktigt hjärta. Jesus ger ett svar som stämmer till eftertanke. Visst är det saligt att få bli bordsgäst i Guds rike. Men vem blir det? Judarna räknade det som en ganska självklar sak – alldeles som många medlemmar av Svenska Kyrkan. Men Jesus säger att det inte är så självklart. Det kommer en avgörande punkt. På den hänger det. Om den saken talar liknelsen som han nu berättar.

Som vanligt är det en åskådlig bild ur orientens vardag. En stor fest kräver långa tillrustningar. Framför allt skall man ju slakta. Alltså skickar man ut en förberedande bjudning i god tid, så att folk skall se till att de kan komma. När man sen är färdig, kommer den slutliga inbjudningen. Men då händer det otroliga, som liknelsen målande beskriver. De som skulle ha varit färdiga att komma har alla skaffat sig förhinder. Det lyser igenom att de i själva verket är mera intresserade av det nya de skaffat sig: åker, oxar eller hustru. Det gäller alltså – modernt uttryckt – sommarstuga, bil och erotik. Man vill inte komma. Då blir mannen som bjöd vred. Och här blir liknelsen genomskinlig. Mannen som rustade till fest är Gud. De som fått den första inbjudningen är egendomsfolket, som äger profeternas alla löften. Nu kommer den slutliga inbjudningen – genom Jesus. Då tackar de bjudna nej. Och nu går bjudningen vidare. Först till de fattiga och föraktade ”här i staden”. Det är publikanerna och syndarna i Israel. Men huset är alltjämt inte fullt. Då skickas tjänaren ut ”på vägar och stigar”. Egentligen står det ”på vägarna och längs inhägnaderna”, alltså längs de häckar och murar, som fö vägarna utanför staden. Där sitter fattiga främlingar och tigger eller värmer sig i solen (eller kryper in i skuggan när det är varmt). Det är bilden av dem som inte hör till Israel. Och här slutar liknelsen. Vi får inte höra hur hedningarna kom in. Den saken var ännu inte aktuell. Men slutsumman står fast: de som var bjudna men tackade nej, de får inte vara med. Det är samma allvar som vi mött tidigare. Det kan komma en dag, då man står utanför i mörkret och klappar. Allvaret i efterföljelsen (Luk 14:25–35)

Översättning

När nu stora skaror följde efter honom, vände han sig om och sade till dem: Om någon kommer till mig och inte hatar sin far och sin mor, sin hustru och sina barn, sina bröder och systrar, ja, också sitt eget liv, kan han inte vara min lärjunge. Den som inte bär sitt kors och följer mig kan inte vara min lärjunge. Vem bland er sätter sig inte ner och beräknar kostnaden om han vill bygga ett torn, för att se om han har så att det räcker till hela bygget? Annars kanske han inte får det färdigt, när han väl lagt grunden, och då kommer alla som ser det att göra narr av honom och säga: Den där, han satte igång med att bygga men kunde inte få det färdigt! Eller vilken konung drar i fält utan att först sätta sig ner och tänka efter om han med tio tusen man kan möta den som kommer emot honom med tjugo tusen? Om inte, måste han sända underhandlare och be om fred medan den andre ännu är långt borta. På samma sätt kan ingen av er vara min lärjunge om han inte avstår från allt vad han äger. Saltet är en god sak. Men mister också saltet sin salta, vad tänker ni då salta det med? Det duger varken för åkern eller dynghögen. Man får kasta ut det. Har någon öron till att höra så hör!

Kommentar

Lukas skildrar hur det här – i Perea, får vi tänka oss – åter har blivit ett väldigt tillopp av människor. Då gör Jesus något som knappast vore tillrådligt i en politisk rörelse. Han ber sympatisörerna och de intresserade tänka sig för. Är detta verkligen något för dem?

Jesus talar här om att ”hata” sina närmaste. Det är ett exempel på de svårigheter en översättare möter. På hebreis

eller arameiska använder man ordet ”hata” på ett annat sätt än hos oss. Det kan helt enkelt betyda ”hålla mindre av” eller ”ha mindre kärlek till”. Jakob älskade Rakel mer än Lea. Vår svenska Bibel säger att han ”försmådde” Lea (1 Mos 29:31), men grundtexten säger ”hatade”. På ett annat ställe (5 Mos 21:15) talas det om en man som har två hustrur och ”försmår” den ena. Även här säger grundtexten ”hatar”.

På detta ställe kunde man alltså välja ett annat ord än ”hata”. Den nya norska kyrkobibeln säger: Om noen kommer til meg og ikke setter dette høyere enn far og mor… Det är det texten menar. Jesus har ju bjudit sina lärjungar att älska till och med sina ovänner. Självfallet skall de älska sina närmaste. Men här är det fråga om vad man älskar högst. Lärjungen skall ha klart för sig, att om han vill följa Jesus, så måste han sätta honom högre än allt annat, över alla andra auktoriteter och framför allting som han älskar och sätter värde på.

Man märker att kraven har skärpts. När Jesus började samla lärjungar i Galileen var det inte tal om annat än att följa honom, att lyssna och lära. Då hade man ännu tid på sig. Nu drar han upp till Jerusalem. Nu kommer det stora provet. Nu måste lärjungen ha klart för sig, vem han vill hålla sig till och tro på. Den utvecklingen gäller nog allt lärjungaskap. Det finns en början, då det räcker med att vilja höra och få veta mera. Men det kommer en kris, då man måste ha klart för sig att Jesus har rätt, vad andra människor än må säga, gällde det så ens närmaste. Inför Jesus skiljs vägarna. Man kan inte halta på båda sidor.

Det gäller att ha detta klart för sig. Jesus vill inte ha intresse och sympatier. Han vill ge oss Guds rike, som verkligen är ett nytt rike med ett nytt sätt att leva. Man kan inte behålla allt som man förut trodde på och räknade med som självklara rättigheter. Man måste ge Jesus rätt helt och fullt, vad det så kostar. Med två liknelser belyser Jesus vad han menar. Skall man bygga ett torn måste man veta vad det kostar. Skall man föra krig måste man se vad man kan föra i fält. Likadant är det med det bygge och det krig, som man nu ger sig i kast med. Men så kommer den oväntade tillämpningen: Det man skall konstatera hos sig själv är inte att man har tillräckliga tillgångar, sådant som viljestyrka, karaktär, uthållighet. Utan det är fråga om att kunna mista all avstå från allt, lämna ifrån sig allt. Och det är inte fråga om en asketisk topprestation, ett heroiskt offer. Det är fråga om att lämna allt åt Gud, sig själv och allt man har. Man får avstå från tanken på att bestämma själv, behålla för sig själv, förverkliga sig själv (så som själv bestämmer), och i stället erkänna att allt är Guds och låta Gud förfoga över det. För den gamla människan känns det som en dödsdom. Detta ligger i bilden av korset. Den dömda brukade själv få bära korsets tvärbälke till avrättningsplatsen. Att följa Jesus för den gamla människan en sådan vandring under korset. Men just däri ligger den nya friheten.

Saltet är här bilden av den inställning som sätter Jesus främst. Försvinner den inställningen är saltet värdelöst. Det betyder: det finns ingen kristendom, ingen delaktighet i Riket, där man inte ger Jesus rätt, helt och fullt. Och salt som mister sin salta, det kastar man ut. Åter skyntar det stora allvaret.

Budet att avstå från allt kunde tas bokstavligt. I urförsamlingen i Jerusalem fanns det under den första tiden många som sålde sin egendom. Apostlagärningarna har en del att berätta om den saken. Tydligen upptäckte man att det var ett misstag. Men även där budet inte tillämpas bokstavligt, har det inte upphört att gälla. Det drar en – för de flesta osynlig – gräns mellan verkligt lärjungaskap och yttre kristen sed. Lärjungen blir en förvaltare, som inte äger något själv. Den konventionellt kristne blir på sin höjd en arrendator, som ger Gud en måttlig avgift och räknar resten som sitt.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar,
Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk,
All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt
Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Lukas evangelium